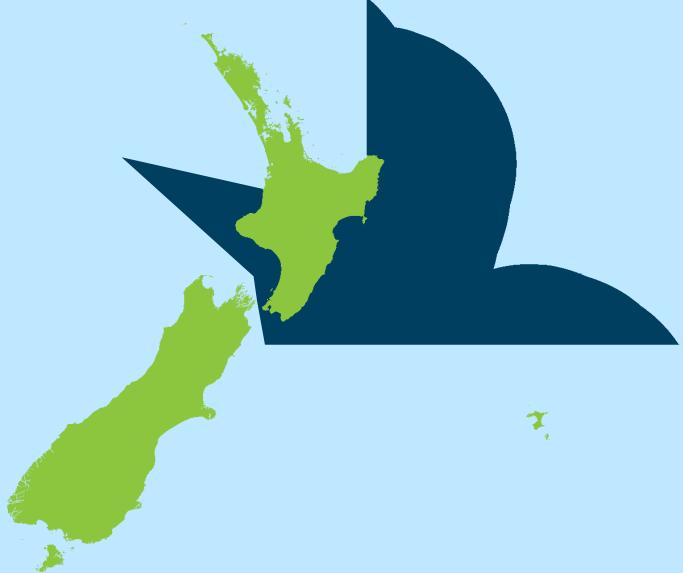

VAHELOTO

Ngaahi Tu'utu'uni ki he Toutai Fakatāutahá

Kamata lau mei: 'Okatopa 2014 pea 'e lava ke liliu 'o 'ikai toe fanonganongo atu.

FIEMA'U 'A E NGAALI TU'UTU'UNI 'I HO'O TELEFONI?

Ngāue'aki 'emau sēvesi free-text.

'Ohifo 'emau polokalama app ta'etotongi ki ho'o smartphone.

VAKAI KI HE TU'A TAKAFÍ KI HE FAKAIKIIKÍ.

Toutai Fakatāutahá

Ko e 'Uhinga 'oku Mahu'inga ai 'a e Ngaahi Tu'utu'uni ki he Toutai Fakatāutahá

Ko e toutai iká ko e taha ia 'i he ngaahi fakahauē manakoa taha 'i natula 'i Nu'u Silá. Ko e kau toutai fakatāutahá (ko ha taha 'oku 'ikai toutai ke fakatau atu) 'oku nau 'ave 'a e ika tala mo e fingota lahi 'aupito 'i he ta'u kotoa pē. Ke mahino 'e kei tu'uloa 'a e ngaahi ma'u'anga iká, 'oku fokotu'u 'e he MPI ha ngaahi tu'utu'uni ki he toutai fakatāutahá. 'I he 'enau faipau ki he ngaahi tu'utu'uni pea mo toutai fakapotopotó, 'oku tokoni 'a e kau toutaí ke fakapapau'i 'e kei 'i ai pē ha ika 'i he 'ahō ni, 'apongipongi pea 'i he ngaahi tu'utangata 'e muimui ma'i.

Ko e hā 'a e ngaahi me'a 'oku kāpui 'i he ngaahi tu'utu'uni?

Ko ha taha pē 'oku toutai fakatāutahá, kuo pau ke ne muimui ki he ngaahi tu'utu'uni fekau'aki mo e:

- fakangatangata 'o e ika ki he 'aho takitaha (mata'iika 'e fiha 'e lava ke ke tauhi);
- ngaahi fakangatangata ki he lalahi fakalao 'o e iká (lalahi 'o e ika 'e lava ke ke tauhi);
- ngaahi fakangatangata ki he fa'ahinga 'o e iká (fa'ahinga ika 'e lava ke ke tauhi);
- ngaahi feitu'u 'oku tāpuni mo fakangatangatá (feitu'u te ke ala toutai pe fāngota a'i).

Ngaahi me'a ke manatu'i:

- ko e maumaulo hano fakatau atu pe fakafetongi pa'anga pe koloa ha ika na'e ma'u mei he toutai fakatāutahá;
- 'e ala hoko ha faka'ilo, tautea pa'anga pe fa'ao 'o ha koloa tupu mei hano maumau'i 'o e ngaahi tu'utu'uni;
- ko ha ika pe fingota na'e 'ikai fiema'u pe 'oku ta'efakalao (ko ha ika pe fingota hulu hake 'i he fakangatangata faka'ahō, ika kei iiki, ika na'e ma'u 'i ha kupenga mata iiki, ika na'e 'ikai taumu'a ke ma'u pe na'e hūnoa 'i he kupengá) kuo pau ke tukuange pe fakafoki leva ia ki he potutahi na'e ma'u ai kinautolú, 'o tatau ai pē pe 'oku kei mo'ui pe kuo mate;
- ko kinautolu tonu pē na'a nau kau 'i hono toutai'i 'o e ika talá, 'uo maká, pe fingotá 'e lava ke lau ki he ola 'o e fāngotá 'o fakatatau ki he fakangatangata ki he lahi 'o e toutaí 'i he 'aho takitaha. Vakai ki he 'Shellfish restrictions' (ngaahi fakangatangata ki he fingotá) ki ha fakamatata lahi ange mo e ngaahi me'a 'oku faka'ataá.

'E anga fēfē ha'á ku vakai ki he ngaahi tu'utu'uni?

Ko e tohi fakamatálá ni ko ha fakanounou ia ki he ngaahi tu'utu'uni ki he toutai fakatāutahá 'i he Vähenga Pule Fakafeitu'u ki he Toutai 'i he Potutahi Vahelotó (Central Fishery Management Area pe FMA). Ko ha tūhulu pē ia pe a' malava ke 'ikai kau 'i ai 'a e ngaahi fakangatangata fakafeitu'u ia pe ko e ngaahi tu'utu'uni kuo liliu talu mei hono pulusi 'o e tohī ni. Ke ma'u 'a e ngaahi tu'utu'uni fakamuiumuitahá, vakai 'a e ngaahi tu'utu'uni 'i he taimi kotoa pē 'okú he toutai a'i.

'Oku fakafaingamālie' i 'e he MPI ha ngaahi founga lahi (ta'etotongi) ke vakai'i mei ai 'a e ngaahi tu'utu'uni. 'Oku kau ki henri ha sēvesi ma'u'anga fakamatata ta'etotongi 'i he telefoní (free text service), ha polokalama ma'u'anga fakamatata ta'etotongi 'i he telefoní (free Smartphone app), pe ko ha'o vakai ki he 'emau uepisaiti pe 'a'ahi ki homau ngaahi 'ofisi. Ki ha fakamatata lahi ange, vakai ki he takafi mui 'o e tohi fakamatálá ni.

Toutai Tu'uloa

Founga totonu ki hono alasi fakalelei 'o e iká pe fingotá

'E hoko 'a hono alasi mo tukuange fakalelei 'o e iká pe fingotá ke lahi ange ai 'a honau faingamālie ke nau kei mo'ui ke toki toutai'i fakalao kinautolu 'i ha 'aho kehe. 'I he taimi 'oku alasi mo tukuange ai 'a e iká pe fingotá, manatu'i:

- ngāue'aki ha nima viviku (pe kofunima viviku);
- ke fakaololo - fakamoulu hifo 'a e iká pe fingotá ki he vaí 'i he ofi taha ki he fukahi vaí 'e ala lavá;
- fakafoki 'a e iká pe fingotá 'i he ofi taha 'e ala lavá ki he feitu'u ne ma'u mei aí (tautefito ki he fingotá mo e 'uo maká);

• ko e founga lelei taha ke malu'i ai 'a e ika kei valevalé ko e faka'ehi'ehi mei hano toutai'i kinautolu. Kapau 'oku lahi fau 'a e ika pe fingota 'oku ma'u, nga'unu atu ki ha feitu'u kehe, pe ngāue'aki ha māta'u pe kupenga mata lalahi ange.

Ki ha fakamatata lahi ange, 'oku 'i ai 'a e tūhulu fakahinohino 'a e MPI ko e 'Fish Handling Guide' 'oku ma'u atu 'i he 'initanetí pe mei homau ngaahi 'ofisi.

Tokangaekina 'o e manupuna tahí

Ko e manupuna tahí 'oku nau mataota'o 'i hono kilofi 'o e mounu mo e momo'i ika 'i he fukahi tahí pea 'e lava ke ma'u kinautolu pe te nau fihia 'i he ngaahi laine taumāta'ú.

Vakai ki he founga ki hono ta'ofi 'a hono tohoaki'i 'o e manupuna tahí pea mo e founga ki hono alasi fakaalaala kinautolú 'i he www.southernseabirds.org

Ika Tala

Lahi taha 'o e mata'iika ki he 'aho takitaha mo e ngaahi fakangatangata ki he lalahi 'o e iká

'I he FMA Vahelotó 'oku 'i ai 'a e fakangatangata faka'ahō fakalukufua **ko e mata'iika 'e 20** 'o ha fa'ahinga ika pē 'oku hā atu 'i he Tēpile 1 (tukukehe kapau 'oku 'asi atu 'a e fakalea 'No limit' pe 'ikai ha fakangatangata). Kuo pau ke 'oua na'a toe 'ova hake 'i he fakangatangata ki he ngaahi fa'ahinga ika takitaha.

Manatu'i 'e ngali 'i ai ha ngaahi fakangatangata fakafeitu'u ia pe ko ha ngaahi feitu'u 'e tāpuni, vakai ki he 'Ngaahi Feitu'u Tāpuni mo Fakangatangatá.

Tēpile 1

Ika Tala	Tu'unga nounou taha 'o ha mata'iika (cm)	Lahi taha 'o e mata'iika 'i he 'aho takitaha ki he tokotaha toutai takitaha	Tu'unga au iiki taha ki he mata 'o e kupenga lī fakatoká (mm)
Ngatala (Blue Cod), mei Taranaki ki Titahi Bay	33	10	100
Ngatala (Blue Cod), Titahi Bay South	33	20	100
Ika (Blue Moki)	40	20	114
Ika (Bluenose)	—	5	160
Ika (Butterfish)	35	20	108
Ika (Elephant fish)	—	20	150
Ika Lafalafa (tukukehe 'a e alí)	25	20	100
Ihe (Garfish piper)	—	'Ikai ha fakangatangata	25
Hēlī	—	'Ikai ha fakangatangata	25
Ika (John Dory)	—	20	100
Ika (Kahawai)	—	20	100
Kanahe	—	20	100
Ika (Parore)	—	20	100
Sātini	—	'Ikai ha fakangatangata	25
Ika (Porae)	—	20	100
Ngatala kula	25	20	100
Ika (Red gurnard)	25	20	100

(Hoko atu 'a e tēpilé 'i he tafa'aki 'e tahá)

Ika Tala	Tu'unga nounou taha 'o ha mata'iika (cm)	Lahi taha 'o e mata'iika i he 'aho takitaha ki he tokotaha toutai tokotaha	Tu'unga au iiki taha ki he mata 'o e kupenga lī fakatoká (mm)
Ika (Red Moki)	40		20
Palu kula	–		20
'Anga (Rig)	–		20
Ali	23		100
Pupunga 'anga (School shark)	–		20
Ika (Tarakihī)	25		100
Lupolupo	25		20
Ika (Trumpeter)	35	'Ikai ha fakangatangata	100
'Unomoa	–	'Ikai ha fakangatangata	25
Ika kehe kotoa pē	–	'Ikai ha fakangatangata	100

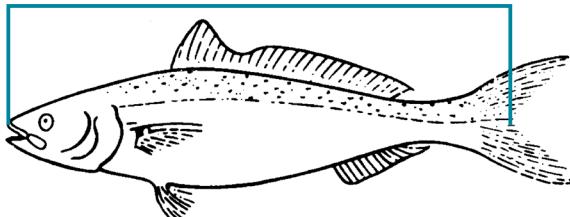
Tānaki atu ki hení, ko e ngaahi fakangatangata ki he tokotaha takitaha, 'a ia 'oku hulu hake 'i hano tānaki fakataha 'o e mata'iiká, 'oku lau ia ki he ngaahi fa'ahinga ika 'oku hā atu 'i he Tēpile 2. 'Oku 'ikai hā fakangatangata ia ki he ngaahi fa'ahinga ika 'oku 'ikai hā atu 'i he Tēpile 1 pe 2.

Tēpile 2

Ika Tala	Tu'unga nounou taha 'o ha mata'iika (cm)	Lahi taha 'o e mata'iika i he 'aho takitaha ki he tokotaha toutai takitaha	Tu'unga au iiki taha ki he mata 'o e kupenga lī fakatoká (mm)
Tuna vai	–		6
			12 (kupenga fakauloa pe Fyke net)
Ngatala (Groper/Hapuku/Bass)	–	Lahi taha 'o e mata'iika ki he 'aho takitaha	160
'Otule (Kingfish)	75	ko e 5 'o 'oua 'e toe laka hake 'i he mata'i 'otule 'e 3	100
Palu	27		10
			100

Fua lōloa 'o e ika talá

Ko e lōloa 'o e ika talá 'oku fua ia mei he mu'aihú ki he tu'unga vaeua'angamālie 'o e hikú ko ia 'oku hangé ko e fuo 'o e mata'itohi 'V'.

Ngaahi Fakangatangata ki he Ika Talá

Ngaahi fakangatangata ki he taumāta'ú

'Oku kau ki he taumāta'ú 'a hono ngāue'aki 'o e laine māta'u taulaní (long line) pe a mo e dahn (laine māta'u līl lolotó) kae 'ikai lau ki ai 'a e laine māta'u fusi 'ākau (rod and reel) pe fusi nimá (hand lines). 'I he ngaahi feitu'u ko ia 'oku fakangofua 'i ai 'a e toutai taumāta'ú, kuo pau ke lau ki ai 'a e ngaahi fakangatangata ko 'ení:

- 'e 'ikai ngofua ki ha taha ke ne ngāue'aki, pe ma'u, ha laine māta'u laka hake 'i he tahá (tukukehe 'a e laine māta'u fusi nimá pe 'i ha 'ākau fusi);
- 'e 'ikai ngofua ki ha taha ke ne ngāue'aki pe ma'u ha laine māta'u 'oku laka hake 'a e fo'i māta'u aí 'i he 25;
- 'i he taimi 'oku laka hake ai 'i he toko tahá 'i ha vaka 'oku nau ngāue'aki ha laine māta'u (tukukehe 'a e ngaahi laine māta'u 'i ha 'ākau fusi), kuo pau ke 'oua 'e toe laka hake 'i he laine 'e ua (tukukehe 'a e laine māta'u 'i ha 'ākau fusi) 'e ala ngāue'aki, taulani, pe 'e ma'u 'i ha vaka ko iá;
- ko ha ngaahi 'utoni 'oku tau ai ha māta'u kuo pau ke faka'ilonga'i lelei, lava 'o lau 'a e faka'ilongá pea tauma'u 'o hā ai 'a e ngaahi 'uluaki mata'itohi mo e fakaiku 'o e tokotaha toutai. 'E aonga foki ke 'así 'i ai mo ha fika telefoni.

Toke

'Oku 'ikai ngofua ki ha taha ke ne 'ave ha toke meí he anovai Lake Horowhenua pe ko e Hokio Stream tukukehe kapau ko e tokotaha ko iá 'okú ne toutai fakatatau ki he 'ene totonu 'i he malumalú 'o e Kupu 18 'o e The Reserves and Other Lands Disposal Act 1956 (Lao ki he Ngaahi Feitu'u Tuku Makehē mo e Ngaahi Foaki Kelekele Kehé 1956).

Ngaahi fakangatangata ki he kupengá

'Oku kau ki he toutai kupengá 'a e kupenga lī fakatoká, fakauloá, pe toho pehē ki he ngaahi fa'ahinga kupenga kotoa pē. 'I he ngaahi feitu'u ko ia 'oku fakangofua 'i ai 'a e toutai kupengá kuo pau ke lau ki ai 'a e ngaahi fakangatangata fakalukufua ko 'ení:

- 'e 'ikai ngofua ki ha taha ke ne lī pe ma'u ha kupenga toho, kupenga lī loloto, pe fakauloa, pe ko ha fa'ahinga kupenga pē 'oku laka hake 'i he kupenga 'e tahá 'i ha fa'ahinga taimi pē (tuku kehe 'a e kupenga fakahake iká);
- kuo pau ke toho nima hake pē 'a e ngaahi kupengá;
- ko ha kupenga pe ngaahi kupenga 'oku lī tātuhá pe hoko mo ha ngaahi kupenga kehe kuo pau ke 'oua 'e toe laka hake hono lahí 'i he vahefá 'e taha 'o e maokupu 'o ha vaitafe, tafengawai, 'auhangá, fanga pe tele'a tahi 'i ha fa'ahinga taimi pē 'i he hu'a pe mamaha 'a e tahi;
- 'e 'ikai ngofua ki ha taha ke ne fakatoka pe fafanga mounu ha kupenga (tukukehe 'a e kupenga fakauloá pe fyke nets);
- kuo pau ke 'oua 'e tau pou (staked) 'a e ngaahi kupengá (tukukehe pē 'a e kupenga fakauloá).

Kupenga tohó

'I he ngaahi feitu'u ko ia 'oku fakangofua 'i ai 'a e toutai toho kupengá, kuo pau ke lau ki ai 'a e ngaahi fakangatangata ko 'ení:

- kuo pau ke 'oua 'e toe laka hake 'i he mita 'e 40 hono lōloá;
- kuo pau ke 'oua 'e toe loloto ange 'i he mita 'e 200 'a e luo'i kupenga takitaha.

Kupenga lī fakatoká

'I he ngaahi feitu'u ko ia 'oku fakangofua 'i ai 'a e toutai līl kupengá, kuo pau ke lau ki ai 'a e ngaahi fakangatangata ko 'ení:

- kuo pau ke 'oua 'e toe laka hake 'i he mita 'e 60 hono lōloá;
- kuo pau ke 'oua 'e līl 'i loto 'i he mita 'e 60 mei ha kupenga 'e taha;
- kuo pau ke 'i ai hono ngaahi 'utoni kuo faka'ilonga'i lelei, lava 'o lau 'a e faka'ilongá pea tauma'u 'o hā 'a e ngaahi 'uluaki mata'itohi mo e fakaiku 'o e tokotaha toutai 'i he ongo tafa'aki. 'E aonga foki ke 'así 'i ai mo ha fika telefoni. (Ko e fo'i 'utoni pē 'e taha 'e fiema'u ki he kupenga fakauloa takitaha);
- ko e kupenga pē 'e taha 'o kuo ngofua ke ngāue'aki meí he, pe 'i he fungavaka 'o ha vaka. ('Oku ngofua ke ngāue'aki ha kupenga kehe ke toutai'iaki ha mounu kapau

'oku si'i hifo 'i he mita 'e 10 hono lōloá pea ko e au 'o e kupengá 'oku milimita 'e 50 pe si'i hifo ai);

- kuo pau ke 'oua 'e ngāue'aki ia 'i ha founa 'e tupunga meí ai ha mahia 'a e iká 'i he faka'au mamaha 'a e tahí.

Fingota

Lahi taha 'o e fingota ki he 'aho takitaha mo e ngaahi fakangatangata ki honau lalahí

'Oku lau kuo fāngotá 'i a e fingotá 'i he taimi 'e 'ikai ke nau lava ai 'o toe foki ki he tahí, hangé ko hano fa'o 'i ha tangai pe me'a pehē. Kuo pau ke 'oua 'e toe laka hake 'a ho'o fāngotá 'i he fakangatangata ki he 'aho takitaha.

Manatu'i 'e ngali 'i ai ha ngaahi fakangatangata fakafeitu'u ia pe ko ha ngaahi feitu'u 'e tāpuni, vakai ki he 'Ngaahi Feitu'u Tāpuni mo Fakangatangatá.

Ko e ngaahi fakangatangata 'a e Central FMA ki hono toutai'i mo ma'u 'o e fingotá 'oku hā atu la i 'i lalo.

Ngaahi Fa'ahinga 'o e Fingotá	Fakangatangata faka'aho ki he tokotaha fāngota takitaha	Tu'unga fuosi'i tahá (mm)
To'o (Cockles)		150
Tukumisi (sea eggs)		50
Māsolo		50
Tofe	– Toka'one* – Rock & Pacific†	50 250
Paua	– Angamahení* – Yellow foot* – Feitu'u Toutai Paua Taranaki	10 10 10
Pipi		150
Fole – Central+		20
Toheroa#		Tapui
Tuatua		150
Ngaahi Fingota Kehe Kotoa pē (fakataha'i)•		50

* Kuo pau ke fakahake 'a e tofe toka'oné, pauá mo e folé 'i honau nge'esí pea 'e 'ikai lava ke hihi pe fehi kinautolu 'i he taka'aki ki tahi 'o e tu'unga lolototo 'e taimi taumāille 'a e tahí. 'Oku 'ikai kau ki hení 'a e tofe toka'one mo e folé na'e 'osi hihi 'i ha vaka 'o kai he taimi pē ko iá kā na'e 'osi lau pē ki he fakangatangata ki he toutai faka'ahó.

† Kuo pau ke 'oua na'a fakaava/hihi ha tofe rock pe pacific lolotonga 'oku nau kei pipiki ki he maka pe limu 'oku nau tpu afi.

Kuo pau ke 'oua na'a fāngota'i, ma'u, pe ue'a 'a e fingota toheroá tukukehe kapau kuo 'osi faka'atá ia 'e he Talékitá-Seniale (Director-General) 'o e MPI.

+ 'Oku 'i ai 'a e faka'atá fakangatangata ki ha taha uku meí ha vaka ke ne fāngota' ha tofe mo ha folé 'oku laka hake 'i he fakangatangata faka'ahó 'o a'u hake ki he fakangatangata ma'a ha toko 2 kehe 'oku na siofi 'a e malu mo e hao 'a e tokotaha ukú. Ko kinautolu 'oku nau siofi 'a e malu mo e hao 'a e tokotaha ukú kuo pau ke nau 'i he vaká, pea nau lolotonga fakahoko 'a e fatongi ni lolotonga 'o hono fakahoko 'o e ukú. Kapai ko e toko taha siofi pe 'e taha 'oku 'i he vaká, ko e toutai fakangatangata fakahoko pē ki he toko 1 'e ala 'avé. Ko e toutai fakangatangata fakahoko pē ki he tokolahi taha ko e toko 2 'e ala toutai'i 'e he vaka 'e taha, 'o tatau aí pē pe ko e toko fiha 'oku nau ukú.

• Ko e lahi 'eni 'o ha fakangatangata faka'aho ki hono fakataha'i 'o ha ngaahi fa'ahinga fingota kehekehe. 'Oku lau atu 'eni ki he ngaahi fa'ahinga fingota nge'esí kotoa pē 'oku 'i kai hā pau atu 'i 'olungá, pea 'oku kau ki ai mo e paka, fingota nge'esitaha, mangamangá'atái, hihi, kele'a, tu'e mo e 'uo vai (koura) kotoa pē.

Kuo pau ke fakahake 'a e fingotá 'i ha tu'unga 'e ala fua ai honau lalahi

Ko e fingota kotoa pē 'oku 'i ai hanau fakangatangata ki honau lalahi kuo pau ke fakahake kinautolu ki 'uta 'oku nau kei 'i honau nge'esí pea 'e 'ikai lava ke hihi pe fehi kinautolu 'i he tafa'aki ki tahi meí he laine 'o e taimi taumālie 'a e tahi. 'Oku kau 'i henihano kei fakafononga kinautolu 'i ha vaka.

'E lava ke fakaava leva 'a e tofe toka'oné mo e folé 'o kai 'i ha loto vaka. Ko ha folé mo ha tofe toka'one kuo 'osi kai 'e lau ia ki ho'o fakangatangata faka'ahó. Ko ha folé mo ha tofe toka'one na'e te'eki aai kuo pau ke fakahake kinautolu 'i honau nge'esí.

Fakangatangata 'o e paua 'oku tātānaki

'I he taimi 'oku tātānaki ai 'a e lahi 'oku fakangatangata ki ai 'i he 'aho takitaha, ko e lahi taha pe ko e fo'i paua 'e lava ma'u 'e he tokotaha 'i ha fa'ahinga taimi pē ko e:

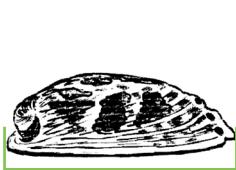
- fo'i paua 'e 20 pe;
- ko hono mamaifa hili hono hihí ('osi to'o hono nge'esí) ko e kilo paua 'e 2.5;
- ko e tu'unga lahi taha ko 'eni 'e ala ma'u 'e he tokotahá 'e lau ia 'i ha fa'ahinga feitu'u pē, 'o kau ai mo ho 'api.

Fua 'o e lalahi 'o e fingotá

Paua: fua 'a e tafa'aki lōloa taha 'o e nge'esí 'i ha laine fakahangatonu. 'Oua 'e afe'i 'a e me'afuá 'i he taimi 'oku aafe ai 'a e nge'esí.

Fole: fua 'a e maokupu fālahi taha 'o e nge'esí.

Tofe Toka'oné: kuo pau ke 'oua 'e lava 'o hū fakalaka ki he tafa'aki 'e tahi 'i ha me'afua ukamea fuopotopoto mātu'aki ma'u ko hono taiāmitá ko e milimita 'e 58.

Fa'ahita'u fāngota 'i 'o e fole: 'i loto meí he 15 'o Siulaí ki he 14 'o Fēpuelí.

Ngaahi Fakangatangata ki he Fingotá

Me'a mānavā 'i kilisitahi (UBA)

- 'Oku 'ikai lau ki he UBA 'a e me'a mānavā ki he fukahitahí (snorkels).
 - 'Oku 'ikai ngofua ki ha taha ke ne fāngota'i ha paua 'o ngāue'aki 'a e UBA.
 - 'Oku 'ikai ngofua ki ha taha ke ne ma'u ha paua lolotonga ia 'oku 'iata ia ha UBA.
- 'Oku kau ki henihano 'a e 'i ai 'o ha UBA 'i loto 'i ha vaka pe me'alele.

Feitu'u toutai paua

Taranaki

'I loto 'i he feitu'u toutai paua Taranaki, ko e Paua Angamahení (Ordinary Paua) kuo pau ke 'oua 'e toe fuosi'i hifo 'i he milimita 'e 85.

'I tu'a meí he feitu'u toutai paua Taranaki, ko e Paua Angamahení (Ordinary Paua) kuo pau ke 'oua 'e toe fuosi'i hifo 'i he milimita 'e 125.

Lī Tauhele Takulo (Potting)

'I he ngaahi feitu'u ko ia 'oku fakangofua 'i ai 'a e lī tauhele takuló, kuo pau ke lau ki ai 'a e ngaahi fakangatangata ko 'ení:

- 'e ngofua ke ngāue'aki, fakatoka, pe ma'u 'e ha tokotaha fakatāutaha ha tauhele takulo 'o a'u hake ki he lahi ko e tolú 'i ha fo'i 'aho 'e tahi;
- ko e ngaahi tahele taukolo mo e 'utoni faka'ilongá kotoa pē kuo pau ke faka'ilongá'ilelei, lava 'o lau 'a e faka'ilongá pea tauma'u 'o hā ai 'a e ngaahi 'uluaki mata'itohipomo e fakaiku 'o e tokotaha totaí;
- 'e lava 'e ha toko ua pe tokolahangi ange ai meí ha vaka toutai 'o ngāue'aki, fakatoka, pe ma'u ha tauhele takulo 'o a'u hake ki he lahi ko e ono 'i ha fo'i 'aho 'e taha kaekehe pē kuo hā honau hingóa 'i he tauhelé pea 'oku 'ikai 'ova hake 'i he tolú 'a e tauhele 'a e tokotaha;
- 'e lava ke ngāue'aki 'a e tauhele fakatētē fuopotopoto (bobs and ring pots) ke toutai'i'aki 'a e 'uo maká kā kuo pau ke kei lau pē ki henihano 'a e ngaahi fiema'u mo e fakangatangata ki he lahi 'o e tauhelé;
- ko e ngaahi tauhele 'oku ngāue'aki ki hono fāngota'i 'o e 'uo maká 'oku 'i ai honau ngaahi fiema'u pau ki ha hao'anga ki tu'a ki he 'uo - vakai ki he konga 'Rock Lobster' ('Uo Maká);
- 'e lava ke ngāue'aki 'a e ngaahi tauhele takulo (cod pots, crab pots etc) ki he ngaahi fa'ahinga kehekehe 'o e paká pe 'uó. 'Oku faka'tātā kinautolu meí he ngaahi fiema'u ke 'i ai ha ngaahi ava hao'anga ki tu'a kā 'e kei tu'u pē ki henihano 'a e ngaahi fiema'u kēhē (hangē ko e ngaahi faka'ilongá mo e fakangatangata ki he lahi 'o e ngaahi tauhelé).

'Uo Maka

Fakangatangata 'o e lahi 'o e fāngota ki he 'aho takitaha

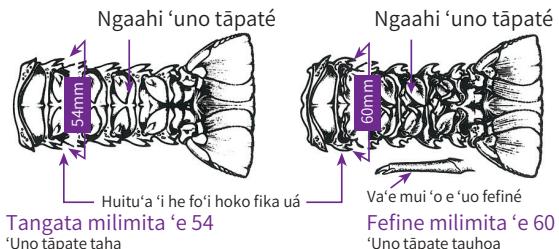
'E 'ikai ngofua ki ha taha ke ne 'ave pe ma'u ha fo'i 'uo maka lahi hake 'i he 6 (fakataha'i) 'i henihano 'a e ongo fa'ahingá lōlōa) 'i ha fo'i 'aho 'e tahi.

'E 'ikai ngofua ke ma'u 'e ha taha ha 'uo maka 'i ha tu'unga 'e 'ikai lava ai hono fua 'o hono fuolahí 'i he tafa'aki ki tahi 'o e laine taumālie 'a e tahi.

Tu'unga fuosi'i taha ki he 'uo maka huihuiá (spiny rock lobster)

Fua 'a e maokupu 'o e hikú 'i ha laine fakahangatonu 'i he vaha'a 'o e ongo fo'i (tefito'i) huitu'a lalahi 'i he konga hono ua 'o e hikú.

Kapau 'oku 'ikai ke ke fakapapau'i pe ko e fo'i 'uo fefine pe tangata, ngāue'aki 'a e fua ko ia 'o e milimita 'e 60.

Tu'unga fuosi'i taha ki he 'uo packhorse

Fua a e lōloa 'o e hikú 'i he lalo hikú 'i ha laine fakahangatonu meí mui 'i he fuofua pā 'uno 'i he fo'i hoko meí he tu'a 'o lele hifo ai ki he vaeua'angamālie 'o e i' uno 'o e mui'ihikú 'o e 'uó.

Kuo pau ke ma'u 'e he hikú 'a e lōloa ko e milimita 'e 216 (fefine mo e tangata).

Ngaahi fakangatangata ki he 'uo maká

'Uo maka 'oku malu'i

Ko e ngaahi fa'ahinga 'uo maka 'i laiō 'oku malu'i ia 'i he lao'ea kuo pau ke fakafoki leva ia ki he tahi:

- 'uo maka kei fuiokíki;
- 'uo maka fefine 'oku 'i ai hono fua 'i tu'a hono 'unó ('oku fua 'eni 'i hono lalo keté 'i lalo 'i he hikú);
- 'uo maka kei unu hono ngeesi;
- 'uo maka 'oku 'ikai lava ke fua hono fuolahí (hangē ko ha maumau kuo hoko ki hono hikú 'i he kai lava ai ke tonu hono fua hono fuolahí).

Ngaahi fakangatangata fakalükufuá

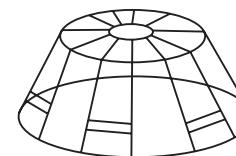
'I he ngaahi feitu'u 'oku lava 'o fāngota'i ai 'a e 'uo maká, kuo pau ke lau ki ai 'a e ngaahi fakangatangata ko 'ení:

- ko e ngaahi lupu pe maea pē 'oku to'oto'o he nimá 'e ala ngāue'aki. Ko e lupu pe maea fana sipiilini 'oku tapui ia;
- kuo pau ke 'oua 'e ngāue'aki ha tao pe nānau fāngota 'e ala mafoa ai 'a e nge'esí 'o e 'uo maká. Ko hono ma'u 'o ha 'uo maka na'e hoka tao'i ko ha maumaulao ia;
- kuo pau ke 'oua 'e to'o/ta'aki 'a e fua tu'a pe konga fa'o'anga fuá meí ha 'uo maka.

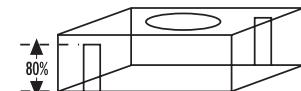
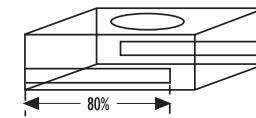
Tauhele takulo ki he 'uo maká

Ko e tauhele takulo ki he 'uo maká 'oku 'uhinga ia ki ha tauhele, tatau ai pē pe 'oku fakamounu pe 'ikai, 'a ia 'e ala hū ki ai pe 'e hao 'o nofo 'i ai ha 'uo maka; pe'a 'oku kau ki ha ngaahi nānau fāngota kehe te ne lava 'o ma'u, pukepuke pe tauhi 'i ai ha 'uo maka. Ko e tauhele 'uo maka kotoa pē kuo pau ke 'i ai ha ava hao'anga ki tu'a (fakamatapā). Ko e ngaahi ava ko 'eni 'i he tauhelé kuo fo'u ke faingofua ha hao ki tu'a 'a e 'uo kei fuiokíki. Kuo pau ke 'oua na'a 'ai ha ava hao'anga 'i 'olunga pe 'i he takelé 'o ha tauhele. Ko e ava hao'anga kotoa pē kuo pau ke 'i he lahi 'oku 'ikai toe si'i hifo 'i he milimita 'e 54 maokupu mo e milimita 'e 200 lōloa.

Tauhele fuopotopoto pe fuo hangē ha taungahoné: kuo pau ke 'i ai 'a e ava hao'anga 'e 3 pe lahi ange (tukukehe hono ngutú).

Tauhele tapafā-tatau pe tapafā lōloa: kuo pau ke 'i ai 'a e ava hao'anga 'e 2 pe lahi ange (tukukehe 'a e ngutú) 'i he mata fehangahangai 'o e tauhele. Ko e ava hao'anga takitaha kuo pau ke 'oua 'e toe si'i hifo 'i he pēseti 'e 80 'o e mā'olunga pe lōloa 'o e mata 'o e tauhele 'oku 'i ai 'a e ava hao'angá.

Tauhele ueaa kasa'i: ko ha tauhele 'oku fa'u kotoa meí he ueaa kasa'i 'ia ko hono aú 'oku 'ikai toe si'i hifo 'i he milimita 'e 54 maokupu pe a mā'olunga 'e 140 lōloa 'oku 'ikai fiema'u ha ava hao'anga ia ki ai. 'E ala ngāue'aki 'a e ngaahi tauhele ueaa kasa'i 'oku 'i ai hanau 'ufi'ufi pe 'aofti kaekehe pē 'oku tuku ta'e'ufi'ufi 'a e pēseti 'e 80 'o hono ongo tafa'aki fehangahangaí.

Ngaahi Feitu'u Tāpuni mo Fakangatangatá

Mātaita Reserves (Ngaahi Feitu'u Malu'i ki hono Fakatlonga 'o e Me'a Mo'ui 'i Tahí)

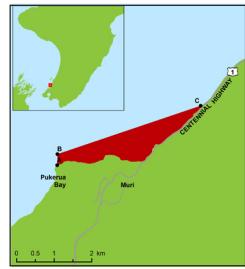
Ko e ngaahi feitu'u Mātaita Reserves ko e ngaahi feitu'u ia 'oku pule'i mo leva'i 'i e he tangata whenua 'a e toutai 'oku 'ikai fakataumū a ke fakatū 'i he malumalumū e ngaahi lao si'i fakakolō (bylaws). Ko e ngaahi lao si'i fakakolō 'oku fakahoko tatau ia ki he tokotaha kotoa pē. 'E toki lau pē 'a e ngaahi tu'utu'uni 'o e ngaahi feitu'u malu'i ki he fakatlonga (reserves) ki he toutai tukufakaholō 'i ha ngaahi makatu'unga 'oku mahu'inga makehi ki he tangata whenua. 'I he fakalukufu, 'oku 'ikai ngofu ha toutai fakatau ia 'i he ngaahi feitu'u malu'i ki he fakatlonga. 'Oku lahi 'a e ngaahi feitu'u fakatlonga Mātaita Reserves 'i he Vahelotó (Central Area). Ki ha fakamatala lahi ange, kātaki 'o fetu'utaki ki homou 'ōfisi MPI ofi tahā, pe vakai ki he www.mpi.govt.nz.

Ngaahi feitu'u 'oku fakangatangatá

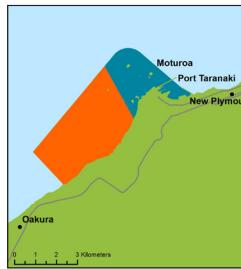
Ko e ngaahi feitu'u 'oku fakangatangatá ko e ngaahi feitu'u ia 'oku fakangatangata 'i ai ha ngaahi founa toutai pau ('o hangē ko e lī kupengā) pe 'oku kehekehi 'i ai 'a e ngaahi fakangatangata ki he lahi 'o e ika pe fingota 'e ala ma'u 'o 'avé. Ko e ngaahi feitu'u 'e ni'ihi 'oku fakangatangata 'i he FMA Vahelotó 'oku hā atua 'i lalo. Kaekehe, ko e ngaahi tūhulu pē 'enī ia. Vakai'i 'a e ngaahi fakangatangata fakafeitu'u pea mo e ngaahi feitu'u na'e toki tāpuni kimui nī 'aki ha'o fetu'utaki ki he 'ōfisi ofi taha atu 'o e MPI pe ko e DOC.

Mape 1: Pukerua Bay ko e māta'u fusi nima pē 'e ngāue'aki. 'Oku tapui hano 'ave 'o ha fingota, me'a mo'e mei tahi, limu pea mo ha ika tukukehe 'a hono toutai'aki 'o e māta'u fusi nimā.

Mape 2: Tupuae Marine Reserve (ianu molí) 'oku tāpuni 'enī ki he toutai kotoa pē. Feitu'u malu'i Tupuae (ianu pulū) 'oku tapui faka'aufuli 'i ai 'a e lī kupengā mo e māta'u lī fakamohē. Ko e laine māta'u kotoa pē kuo pau ke 'i ai ha fo'i māta'u 'e tolu pe sī'i ange.

Mape 1: Pukerua Bay

Mape 2: Tupuae Marine Reserve & Ngaahi Feitu'u 'oku Malu'i

Ngaahi Fakangatangata ki he Lī Kupenga Fakatoká

Mape 3: Tapu faka'aufuli 'a e lī kupengā 'i he lotofanga Pauatahanu.

Mape 4: Tapu faka'aufuli 'a e lī kuepengā 'i he feitu'u Cape Runaway.

Mape 3: Pauatahanu Inlet

Mape 4: Cape Runaway

Mape 5: Tāpuni 'a e Wairoa Hard ki he toutai kupenga kotoa pē.

Mape 6: 'Oku fakalahi atu 'a e fakangatangata ki he li kupengā 'i Taranaki mei he fakatonga 'o e Pariokiriwa Point ki Hawera pea mei he fakatonga 'o e Pariokiriwa Point ki he vaitafe Waiwhakaiho 'i he vaha'a 'o e mailetahi 'e 2 ki he 7 mei he matatahi. Tāpuni 'a'u atu ki he mailetahi 'e 7 ki tu'a 'i he tokelau 'o e Maunganui Bluff.

Mape 5: Tāpuni 'a e Wairoa Hard ki he toutai kupenga kotoa pē

Mape 6: Ngaahi fakangatangata ki he lī kupengā mei Taranaki ki Maunganui Bluff

Ngaahi feitu'u 'oku tāpuni

Ko e ngaahi feitu'u 'oku tāpuni 'oku tapui ia ke fai ha toutai ai. 'E ngali ko e tāpuni 'enī 'e he MPI ko ha ngaahi feitu'u 'oku tapui, pe 'e he Department of Conservation (DOC) ko ha ngaahi fakatlonga'anga ki he ngaahi me'amo'ui 'i tahi (marine reserves). Ki he ngaahi faikaiki kakato ki he ngaahi fakatlonga'anga me'amo'ui 'i tahi, fetu'utaki ki he DOC.

Te Tapuwe O Rongokako Marine Reserve

Te Angangi Marine Reserve

Kapiti Marine Reserve

Taputeranga Marine Reserve

Parininihi Marine Reserve

Ta'ota'ofi 'o e Kaihāá

'Oku fatongia'aki 'e he MPI 'a hono malu'i 'o e ngaahi ma'u'anga ika mo e fingota fakafeitu'u pea mo hono ta'ofi 'o e ngaahi ngāue ta'efakalao 'o hangē ko e kaihāá. Ke fakahoko 'enī, 'oku fiema'u 'e he MPI ke he lipooti atu ha ngaahi ngāue ngalikehe pe ta'efakalao 'i he feitu'u.

Kapau te ke sio 'o 'ilo ha kakai 'oku nau ngāue ta'efakalao, 'o nau 'ave ha toutai 'oku hulu hake 'i he ngaahi fakangatangata faka'ahó pe ko ha ika pe fingota kei iki pe fakatau atu pe fakafetongi'aki 'enau totaí, kātaki 'o lipooti atu 'enī. 'E tauhi ke mātu'aki fakapulipuli ha fakamatala na'e 'omai.

Lipooti atu ha kaihāá, ngāue ngalikehe pe ta'efakalao - telefoni ki he 0800 4 POACHER (0800 476 224).

Ke ke Ma'u Faingofua 'a e Ngaahi Tu'utu'uni 'a Nu'u Sila ki he Toutaí

Ko e tohi fakamatalá ni ko ha fakamā'opo'opo ia ki he ngaahi tu'utu'uni ki he toutai fakatautaha 'i he Vāhenga Pule Fakafeitu'u ki he Toutaí 'i he Potutahi Vahelotó (Central Fishery Management Area pe FMA). Ko ha tūhulu pē ia pea 'e malava ke 'ikai kau 'i ai 'a e kotoa ia 'o e ngaahi fakangatangata fakafeitu'u pe ko e ngaahi tu'utu'uni kuo liliu talu mei hono pulusi 'o e tohi ni. Ke ma'u 'a e ngaahi tu'utu'uni fakamuimuitahá, vakai'i 'a e ngaahi tu'utu'uni 'i he taimi kotoa pē 'okú ke toutai aí. Ko e maumaulao hano fakatau atu pe fakafetongi pa'anga pe koloa ha ika na'e ma'u mei ho'toutaí.

Ngāue'aki ha taha 'o 'emau ngaahi sēvesi TA'ETOTONGÍ:

- **Ohifo mei he 'initanetí** 'emau polokalama app ta'etotongí 'aki ha'o text 'a e fo'i lea ko e 'app' ki he 9889 PE 'aki ha'o hiki 'a e 'ata (scan) 'o e kouti QR. 'E kei ngāue pē 'a e app 'o tatau ai pē kapau 'oku 'ikai ha netiueka.
- **Text ta'etotongi** 'a e hingoa 'o e ika pe fingota 'okú ke toutai'lī/fāngota'ī (hangē ko e blue cod pe paua) ki he 9889 pea ma'u atu mei ai 'a e text fakafoki ki he lahali fakala' mo e fakangatangata faka'ahó.
- **Vakai ki he www.mpi.govt.nz**

Fetu'utaki ki Ho'o 'Ofisi Fakafeitu'u

Gisborne Office (06) 869 0870

Napier Office (06) 835 1065

New Plymouth (06) 755 9311

Masterton Office (06) 370 3590

Wellington Office (04) 576 8040

59 Awapuni Street

21 Domett Street, Ahuriri

Police Station, 31 Wynyard Street, Bell Block

75-77 Ngamutawa Road

40 Bouverie Street, Petone